

alapján osztályoz, hanem a tartalom vagyis megtanulható és fejbenhordozható bizonyos tudásanyag alapján. Így kialakult társadalmi osztályaink nem természetes, hanem mesterséges alakulatok. Papirosformában jól mutatnak és mégis érezzük, hogy hiányzik a szellem. Ezért van az, hogy valóban kevés szellem kormányozza a világot. A szellem helyes érvényesülése és szelekciója következtében lenne mindenki a megfelelő helyén.

A könyv további nagy fejezete a *formális képzés jelentőségével* foglalkozik. A szerző szerint a formális képzés azok közé a fogalmak közé tartozik, melyek »befutottak« és épen ezért nem boncolgatják, nem vizsgálják, pedig jelentősége ugyancsak megérdemelné, sőt megkövetelhetné. A könyv írója a kérdés körüli régibb és újabbkori élettani vizsgálódások eredményeit veti latba, hogy kimutassa a korszerű nevelés *tévedéseit*. Mert téved a mai pedagógia, mikor a helyesen értelmezett formális képzést háttérbeszorítja, mellőzi és helyette gyakorlati kérdéseket kíván elsajátíttatni, mikor a tanuló lelke, idegrendszere, fizikuma és szelleme még nem érett meg erre. Kész eredményeket akar nyújtani, holott a *kiművelt emberfő* eszméje azt jelenti, hogy minden irányú erőnket korán kell foglalkoztatni, sőt meg is erőltetni, boldogulásunk érdekében.

Igen érdekes a könyv befejező értekezése: *Elveket alakító szempontok a nevelő számára*. Ebben mintegy bölcsőt farag a születendő elvek számára. Elv nélkül nincs lélekalkító tevékenység. Az elvek dszungeljéből kiválogatni az érvényeseket azonban nem könnyű munka. Ehhez a kiválogatáshoz mutat szempontot a történelem, a korszak, és az érték. Az elvek élete ugyanis függ a történelem alakulásától, de nem kevésbé a korszaktól is, az elvek egymásmellettiségétől. Mindkét bíró — a történelem és a korszak — a valóság képviselői, az értékrendszer azonban független a valóságtól, mert az örök eszmény oldaláról ítéli meg az elveket.

A neveléstudományi értekezések egyébként gyakori laposságából szokatlan magasra emelkednek ezek a fejtegetések. Nem az elcsépelet igazságok még meglévő színét kilúgozó szózuhatagjai unalmaskodnak a könyvben, hanem gondolatébresztő és rádöbentő feltalálás jelentkezik: így kell látni a nevelőnek. Ha azt mondjuk: logikus, ezzel laposságot mondunk. Ha azt, hogy önálló gondolkozó, akkor ez sem értékjelző vélemény, hanem természetes megállapítás. Könyvét értékesé teszi a szellemi igazolás. Hasonlatai, képei megkapóak. Itt ott túlzásba is viszi. Néha az az érzésünk, hogy ezek kedvéért írta magvas gondolatait, fejtegetéseit. Általában az értekezések értékét fokozott mértékben emeli a szerkezet. Kitűnő felépítésűek. Ennek köszönhető, hogy a kérdés mindig a homloktérben marad — bármilyen messzi-ől nyúl u'ána, s bármennyi hasonlással veszi is körül — fejtegetései eredményesek, magas színvonalúak. Külön értéket jelent a könyv nyelvezete. Érthetővé, élvezetessé teszi olvasását.

Szakál János.

Kovács József: Gyakorlati útmutató a természetrajz tanításához. Budapest, 1943. Az Országos Polgári Iskolai Tanáregyesület módszeres kiadványsorozatának második kötete. 8. r., 143. lap.

Nagyon örvendetes jelenség, hogy újabban nálunk is alaposabban kezdenek foglalkozni az egyes iskolafajok tantárgyainak módszeres tanításával. Kiválóbb szaktanítóink és szaktanáraink nemcsak rövidebb-hosszabb cikkekben, hanem terjedelmesebb könyvekben is nyilvánosságnak ajánlják tapasztalataikat, alapul, éveken át kikristályosodott s így követésreméltó eljárásaikat, mód-

szereiket. Ezért mind az oktatásügy, mind a fiatal tanítók és tanárok halálának lehetnek nekik, mert nemes ügyet szolgálnak, a kezdőket nagyobb gond nélkül biztos útra vezetik. Megbecsülni való munkák ezek. Eljárásaik nem kötelezők, csak tanácsadók, útmutatók, irányítók. Aki még jobb módszert tud, haladjon aszerint, de tudását ő se rejtse véka alá.

A mű szerzője először a munkáltató természetrajzi tanítással foglalkozik. Hogyan és milyen eszközökkel igyekezzünk tanulóinkat a természet ismeretére megtanítani és az ismeretek révén a természet szeretetére nevelni. Nevelőhatásokkal telített, önmunkásságon alapuló ismeretszerzés legyen a vezérfonalunk. »Szakítsunk az eddigi tanítóiskolával, alakítsuk át munkaiskolává és a (selektív) tanítást hozzuk kapcsolatba a gyakorlati élettel.«

A tanítás módjánál első kérdése az, hogy honnan vegyünk munkánkhoz a szükséges anyagot? Nagyon helyes a válasza: elsősorban a tanuló környezetéből, a szülőföldjéről. Arra kell tehát törekedni, hogy tanulóink megszeressék azt a tájat, községet, várost és környékét, ahol születtek és ahol élnek.

A természetrajzi óra előzetes megfigyelésekre és szemléletekre támaszkodik. Ezek számonkérése után probléma alakjában vetjük fel az óra anyagát. A szemléltetés fontosságát nagyon erősen hangsúlyozta, de szépen foglalkozik a természetrajz tanításában eszközölhető nevelői vonatkozásokkal is.

A tanítás segédeszközei közül tárgyalja a táblai vázlatot, a rajzolást és rajzoltatást. Ismerteti a szertárt, a film szerepét, a biológiai kertet és berendezést, a kirándulásokat.

Végül az órára való előkészítéssel s az óravázlatokkal is foglalkozik. A könyv legbővebb része az órákra beosztott tanítási anyag és pedig állattanból 59, növénytanból 46 leckének rövid kidolgozása. Befejezésül a természetrajz tanításával foglalkozó módszeres irodalom nevezetesebb termékeit is felsorolja.

Stílusa világos, értelmes. Rövid és könnyen érthető mondatokban beszél. Helyes a sok kapcsolat a hazai költészettel. A nevelői vonatkozásokat az általános részben nagyon szépen fejtegeti, de ezek bevitele a részletes anyagba (leckébe) már nem sikerült kifogástalanul. Nehéz dolog ez, de nagyon lényeges. Pedig követelnünk kell, hogy a tanár minden mondatával, sőt mozdulatával is neveljen.

Vázlatos rajzai egyszerűek, könnyen érthetők s helyesek. A rajzolás nagyon szükséges és értékes, azonban nem szabad túlzásba menni. Többet ér az élő növény, mint a legszebb színes kép. Aki nagyon szereti a rajzot, az rendszerint mellőzi a természetben való szemléltetést, mert az előbbi könnyebb, egyszerűbb. Igen célszerű lett volna óráról-órára elkészített tanmenetet is mellékelni, mert az időszakhoz való viszony csak így juthat kifejezésre.

Mindezek a gyakorlati útmutató lényegét nem zavarják. A szerző alapos és szép munkát végzett s ezért a természetrajzot tanító kartársainak melegen ajánlom.

Jaloveczky Péter.

Rózsashegyi Dereánó István: Arany János „Iza-parti hű barátja.” Hercegzségyi Szilágyi István élete és kora. Nagykőrös, 1941. 8-r., 251 lap.

Szerzőnk e könyvében a XIX. századi magyar művelődési élet egy kiváló gyakorlati pedagógusának életét és működését rajzolja meg, ki e mellett a magyar tudományosságunk — történetírásnak és nyelv-tudománynak — is jeles művelője s mindezen felül Arany Jánosnak ifjúkorától kezdve haláláig, sőt a nagy költő emlékének azontúl is hű barátja volt, az »Iza-parti hű barátja,